

Για την τοξικομανία

Α. Το πλαίσιο

Το πρόβλημα της τοξικομανίας, δεν είναι πρόβλημα προσωπικό, του τοξικομανή. Δεν πρόκειται για πρόβλημα που αφορά αποκλειστικά τη βλαπτική δράση του τοξικομανή προς τον εαυτό του, που οδηγεί μερικές φορές στο θάνατο. Δεν πρόκειται, για κανένα λόγο, για πρόβλημα που αφορά την «αντικοινωνική συμπεριφορά» του τοξικομανή ή την «εγκληματική συμπεριφορά» του, όπως αρέσκονται να διακηρύσσουν ορισμένοι. Δεν πρόκειται για πρόβλημα που άπτεται κάποιας αρρώστειας, κάποιας ψυχοπαθολογικής προσωπικότητας του τοξικομανή (στην τελευταία περίπτωση, θα λέγαμε, ότι αντιστρόφως άπτεται της κοινωνικής ψυχοπαθολογίας).

Το πρόβλημα της τοξικομανίας, αν θέλουμε να το ερευνήσουμε στη διαχρονική του εξέλιξη, με βάση ιστορικά και επιστημονικά δεδομένα, πέρα από οποιαδήποτε στείρα κινδυνολογική - ηθικολογική προσέγγιση, πέρα από οποιαδήποτε διαστρέβλωση, είναι σύνθετο, συνιστάμενο από πολιτικές, οικονομικές, κοινωνικές και ατομικές συνιστώσες. Έτσι ώστε κάθε απόπειρα εστίασης του προβλήματος αποκλειστικά στο άτομο με παράλληλη αποσιώπηση των άλλων παραμέτρων, δεν αποτελεί απλά μια αφελή απλούστευση του ζητήματος αλλά μια συνειδητή στρέβλωσή του, που αποβλέπει στην έντεχνη ενοχοποίηση του ατόμου και την ταυτόχρονη απενοχοποίηση του κοινωνικού συνόλου. Σκοπεύει στη συγκάλυψη της ευθύνης της εξουσίας που επιβάλλει κατασταλτικούς θεσμούς και κατασκευάζει εγκληματίες. Σκοπεύει στην απόσβεση της ευθύνης κοινωνικών θεσμών και στη δημιουργία αποδιοπομπαίων τράγων. Προσπαθεί να παραπλανήσει και να διαγράψει την κρίσιμη συνάρτηση τοξικομανίας - οικονομικού υπερκέρδους. Τέλος, μια τέτοιοι είδους προσέγγιση, ανοίγει το δρόμο για την κρατική επέμβαση στον τοξικο - εξαρτημένο, η οποία κρατική επέμβαση, αδιαφορώντας για το δραματικό του αδιέξοδο, του επιβάλλει σαν θεραπεία την πωινή και την καταστολή.

Φορώντας το μανδύα της προστασίας, η εξουσία, διαμορφώνει αλλά και εκφράζει την κοινωνική αντίληψη, που συνίσταται στην εξατομίκευση του προβλήματος της

τοξικομανίας στην ποινικοποίηση της χρήσης τοξικο - εξαρτησιογόνων ή μη ουσιών και στην επιβολή ανελεύθερων θεραπευτικών πρακτικών. Παράλληλα κλείνει τα μάτια στη διακίνηση και χρήση άλλων τέτοιων ουσιών (αλκοόλ, καπνός). Η αντιφατική και υποκριτική αυτή στάση την καθιστά ανυπόληπτη και συνυπεύθυνη για τις διαστάσεις που παίρνει το πρόβλημα της τοξικομανίας.

Είναι ιστορικά αποδεδειγμένο, ότι με κατασταλτικούς θεσμούς δεν λύνονται, αντίθετα ενισχύονται, κοινωνικά προβλήματα, όπως αυτό που συζητάμε. Μ' αυτό τον τρόπο πυροδοτούνται μηχανισμοί οι οποίοι με κίνητρο το μεγάλο οικονομικό κέρδος προκαλούν τα αντίθετα ακριβώς αποτελέσματα. Εν πάση περιπτώσει, η συνεχής επιβολή καταστολής οδηγεί στην όλο και μεγαλύτερη ποινικοποίηση της ζωής και τον περισσότερο αυταρχισμό για τον πολίτη.

B. Ο χαρακτήρας της αντιμετώπισης

Σύμφωνα με τον προηγούμενο (1970) αλλά και τον πρόσφατα (1987) ψηφισθέντα νόμο, η χρήση τοξικών ουσιών (ναρκωτικών) τιμωρείται, είτε με εγκλεισμό σε σωφρονιστικό κατάστημα είτε με επιβολή παρακολούθησης θεραπευτικού προγράμματος σε ειδικό κέντρο.

Δυο στοιχεία κυριαρχούν στην αντιμετώπιση: η ποινική αντιμετώπιση του χρήστη καθώς και η επιβολή θεραπείας που συντιθέμενα σημαίνουν την επιβολή ποινής - θεραπείας (πράγμα εξ ορισμού αντιφατικό). Σαν δευτερεύον βέβαια, (εφ' όσον κυριαρχεί η επιβολή ποινής - θεραπείας) επισημαίνεται το στοιχείο του χώρου της θεραπευτικής αντιμετώπισης (φυλακή, σωφρονιστικό κατάστημα, ψυχιατρείο).

Όσον αφορά την ποινή - θεραπεία, η εμπειρία μέχρι σήμερα έχει δείξει ότι η ποινική αντιμετώπιση των χρηστών αφ' ενός δεν έλυσε το πρόβλημα (οι χρήστες και οι θάνατοι από ναρκωτικές ουσίες αυξάνονται), αφ' ετέρου έτσι πυροδοτήθηκε η μαύρη αγορά αυτών των ουσιών με τεράστια κέρδη, που αυτά καθ' εαυτά τα τεράστια κέρδη αποτελούν σημαντικό παράγοντα στη συντήρηση και αύξηση της μαύρης αγοράς και επομένως στη συντήρηση και αύξηση της τοξικομανίας. Από την άλλη είναι γνωστό ότι η τοξικο - εξάρτηση δεν αντιμετωπίζεται υπό αναγκαστικές συνθήκες, αλλά μόνο με τη συναίνεση του εξαρτημένου.

Σε συνδυασμό τώρα με τους χώρους όπου επιβάλλεται να γίνει η αντιμετώπιση τις φυλακές δηλ. και τα ψυχιατρεία (ειδικά κέντρα δεν υπάρχουν και το μοναδικό που λειτουργεί στην Ελλάδα λειτουργεί με συναινετικές διαδικασίες), δεν βλέπουμε να υπάρχει προοπτική.

Η μέχρι σήμερα πείρα έχει δείξει ότι στις φυλακές και στα ψυχιατρεία αποτοξίνωση δεν γίνεται πολύ δε περισσότερο αποτοξίνωση δεν γίνεται στους χώρους αυτούς υπό αναγκαστικές συνθήκες.

Εδώ βέβαια πρέπει να σημειώσουμε ότι ο τοξικομανής (ο χρήστης και όχι ο έμπορος) δεν έχει διαπράξει κάποιο αδίκημα εναντίον κάποιου άλλου, ούτε είναι ψυχασθενής.

Γ. Η ουσία του ζητήματος – προοπτικές

Για να δώσουμε κάποια προοπτική στο πρόβλημα της τοξικομανίας πρέπει να το δούμε στις πραγματικές του διαστάσεις που αυτές φυσικά δεν περιορίζονται στον παράγοντα: άτομο - τοξικοεξαρτημένο.

Πρέπει να δούμε τον τεράστιο οικονομικό τζίρο που γίνεται με τη διακίνηση των ναρκωτικών και που φυσικά αποτελεί τον κρίσιμο παράγοντα για τη διακίνησή τους. Προϋπόθεση θέβαια για τεράστια οικονομικά κέρδη αποτελεί η μαύρη αγορά που λειτουργεί λόγω της αποκλειστικής διάθεσής τους σ' αυτήν.

Πρέπει να δούμε τις πολιτικές διαστάσεις του φαινομένου τόσο από πλευράς ευθυνών των εξουσιών για προβλήματα, που οδηγούν σε αδιέξοδα κοινωνικά και ατομικά, όσο και από πλευράς πολιτικής αδρανοποίησης ατόμων, νέων κυρίως που αμφισβητούν κοινωνικά και πολιτικά status και που με την χρήση ναρκωτικών ουσιών πρακτικά παραιτούνται από οποιαδήποτε μορφή συνειδητής κοινωνικής ή πολιτικής αντίδρασης.

Πρέπει να δούμε την κοινωνική πτυχή του, όπου ένα κοινωνικό σύνολο συμμορφούμενο σε μια συλλογική συμβατική αντίληψη και στάση απέναντι στον τοξικομανή, τον απορρίπτει, τον περιθωριοποιεί κατασκευάζοντας για άλλη μια φορά έναν αποδιοπομπαίο τράγο, όπως τόσους άλλους που κατασκεύασε κατά καιρούς φορτώνοντάς τους την κοινωνική ενοχή και απενοχοποιώντας το σύνολο.

Ας δούμε όμως και το στενό οικογενειακό περιβάλλον. Ας μιλήσουμε για αυταρχισμό, πατερναλισμό έναντι των νεαρών μελών της οικογένειας, για πνίξιμο και για καταστροφή της εμπειρίας τους. Ας μιλήσουμε για υπονόμηση της ανάπτυξης μέσα από την εμπειρία, για καταστολή της αυτόνομης ανάπτυξης, για αποδυνάμωση του εγώ. Ας μιλήσουμε για ψυχρότητα και αδιαφορία, για μη επαρκή συναισθηματική κάλυψη. Ας μιλήσουμε για προσπάθεια περάσματος στα νεαρά μέλη της οικογένειας συμβατικών κοινωνικών αντιλήψεων που δεν έχουν καμιά σχέση με τις ανάγκες τους και που ουσιαστικά ακρωτηριάζουν την προσωπική επιλογή. Ας μιλήσουμε για επιλογές που τους επιβάλλονται, μακριά από κάθε προσωπική ικανοποίηση, που προκαλούν έντονο ανταγωνισμό, άγχος και αδιέξοδα. Ας δούμε δηλ. την ουσιαστική υπονόμηση της προσωπικότητας των νεαρών μελών της οικογένειας και την ακύρωση κάθε αντίδρασής τους έναντι αυτής της υπονόμησης.

Αν συνθέσουμε λοιπόν όλα τα προαναφερθέντα στοιχεία θα δούμε ότι το πρόβλημα είναι κάθε άλλο παρά προσωπικό. Και αν είναι έτσι ποια είναι η στάση μας απέναντι στον τοξικομανή; Σαν πολιτεία τον ποινικοποιούμε, σαν κοινωνία τον στιγματίζουμε και τον αποβάλλουμε, σαν οικογένεια, αφού άρουμε κάθε ευθύνη μας τον αντιμετωπίζουμε σαν αγκάθι που προσβάλλει τα χρηστά μας ήθη και σαν ιατρική επιστήμη προσπαθούμε να του επιβάλουμε κάποια θεραπεία.

Ας σταθούμε τελευταία στην ιατρική στάση. Η ιατρική και κύρια η ψυχιατρική είδε τον τοξικομανή σαν αντικείμενο ψυχοπαθολογίας, σαν διαταραγμένη προσωπικότητα, σαν χαώδη, σαν βρεφική προσωπικότητα.

Η ιατρική από τη μια αρνείται να συνδράμει τον τοξικομανή σε στιγμή που χρήζει βοήθειας. Μέσα από τα εκάστοτε νομοθετικά διατάγματα η ιατρική αρνείται να τον καλύψει φαρμακευτικά σε κατάσταση στέρησης που αποτελεί ένα βιολογικό φαινόμενο, μια κατάσταση σωματικής εξάρτησης.

Από την άλλη η ψυχιατρική τον αντιμετωπίζει σαν διαταραγμένη, άρρωστη ή βρεφική προσωπικότητα πράγμα που της δίνει το δικαίωμα να επιβάλλει τρόπους θεραπείας που όμως διαφέρουν από την επιλογή των ίδιων των τοξικομανών.

Ας ξεκαθαρίσουμε τα πράγματα. Ο τοξικομανής είναι ένα συνεπές προϊόν των συνθηκών που προαναφέρθηκαν. Είναι ένα άτομο που μέσα από κοινωνικά και ατομικά αδιέξοδα έφθασε να είναι εξαρτημένο από ναρκωτικές ουσίες. Είναι άτομο με προβλήματα. Η αντίληψη όμως που τον θεωρεί σαν άρρωστη ή νηπιακή προσωπικότητα αφ' ενός τον ακυρώνει αφ' ετέρου αποτελεί πρόσχημα για πατερναλιστική «θεραπευτική» αντίληψη απέναντί του μέσα από ανελεύθερες, αυταρχικές πρακτικές που σαν στόχο έχουν την «αναμόρφωση» της προσωπικότητάς του!!! Ο αυταρχισμός αναπαράγει καταστάσεις που οδήγησαν στην τοξικομανία.

Η μόνη θετική μας στάση είναι η στάση αποδοχής του τοξικομανή. Η μόνη μας επέμβαση θα γίνει μόνο όταν ζητηθεί από τον ίδιο. Η μόνη πρόταση θα είναι πρόταση κοινής αποδοχής.

Ένας μύθος που καλλιεργείται είναι ότι οι τοξικομανείς δεν θέλουν να αποτοξινωθούν γι' αυτό πρέπει να επέμβει η πολιτεία. Η εμπειρία μας έχει δείξει ότι οι τοξικομανείς θέλουν να αποτοξινωθούν, μόνο που τους προσεγγίζουμε λάθος και έτσι δεν τους προσφέρουμε λύσεις. Αν δεχθούμε αυτό το τελευταίο δεν μένει παρά να προτείνουμε ένα πλαίσιο μέτρων που βασίζονται όχι στον πατερναλισμό αλλά στο σεβασμό της προσωπικότητας του τοξικομανή, όχι στην επιβολή θεραπείας αλλά στην ελεύθερη επιλογή και βέβαια στην αλλαγή του νομοθετικού πλαισίου που θα δώσει την δυνατότητα για την εφαρμογή άλλης πολιτικής απέναντι στην τοξικομανία.

Απαραίτητη προϋπόθεση αποτελεί η δημιουργία νομικού πλαισίου και θεσμών που θα διασφαλίζουν την αντιμετώπιση της τοξικομανίας μέσα από ελεύθερες σχέσεις και με τη συναίνεση του ίδιου του τοξικομανή. Έτσι με βάση αυτό το πλαίσιο προτείνουμε:

τη σύσταση αυτοδιαχειριζόμενων θεραπευτικών κοινοτήτων.

νομική διασφάλισή της μέσα από πελατειακή σχέση γιατρού - τοξικομανή, αντιμετώπισης.

τη δωρεάν διάθεση της ηρωίνης, υπό νοσοκομειακό έλεγχο, στους αποδεδειγμένα τοξικομανείς. Η χορήγηση μ' αυτό τον τρόπο θα αποδυναμώσει την εμπορία, θα συμβάλει στην αποφυγή θανάτων λόγω υπέρβασης ή νοθευμένης δόσης, στην αποφυγή μεταδοτικών από τις σύριγγες ασθενειών, στην αποφυγή από τους χρήστες συμπεριφορών κοινωνικά υποβιβαστικών, όπως πορνείας, αλητείας κλπ, από την άλλη θα δημιουργήσει τις προϋποθέσεις για την ανάπτυξη πραγματικής θεραπευτικής σχέσης.

την αποποινικοποίηση της χρήσης των ναρκωτικών και μη ουσιών, με τη λογική ότι ο χρήστης δεν διαπράττει κάποιο έγκλημα.

την αυστηρή τιμωρία της εμπορίας ναρκωτικών.